

„Magyar Örökség” díjak egyházzenei és orgonaépítői munkásságért

2006-ban magas rangú elismerésben, „Magyar Örökség” díjban részesült a *budavári Mátyás templom ének- és zenekara karnagyával, Tardy Lászlóval*, valamint az *Angster-család orgonaépítő művésze*. A nagy múltú budavári együttesnek és vezetőjének adományozott díj átadásakor — 2006. december 16-án Budapesten, az MTA Roosevelt téri dísztermében — Mohay Miklós zeneszerző, egyetemi docens (LFZE) az alábbi szavakkal méltatta a kitüntetettet:

„A *budavári Nagyboldogasszony-, közismertebb nevén a Mátyás templom ének- és zenekara* hazánk legtöbbször fellépő templomi együttese. Tevékenységének középpontjában mindenkor a vasárnapi és ünnepi nagymisék zenei feladatainak ellátása állt és áll ma is.

Az énekkar létszáma 50–60 fő, a zenekarban játszóok száma a művektől függően 25–45 között mozog. Mindkettőt jól képzett ének- vagy zene-tanárok, hivatásos muzsikuskok, s az egyházi zenét szerető amatőrök alkotják, akik szabadidejük komoly részét áldozzák a templom és a szent zene ügyéért. A vasárnap délelőtt 10 órakor tartott ünnepélyes, latin nyelvű nagymisén évente 20–25 alkalommal hangzanak fel zenekaros misék, az énekkar a többi vasárnapon Hock Bertalan orgonaművész közreműködésével szerepel. A vasárnapi miséken kívül az együttes más alkalmakkor is énekel: nagyheti és más ünnepi szertartásokon, egyházzenei hangversenyeken, esküvőkön, temetéseken, gyászmiséken. Fellépéseik száma évente 70 és 80 között mozog.

A Budavári Nagyboldogasszony-templom ének- és zenekara, amely Magyarország legrégebbi zenei együttese, 1688-tól folyamatosan működik, múltja azonban régebbi korokba, a török hódoltság előtti időkre nyúlik vissza. A Boldogasszony-templom zenei élete már a középkorban is magas színvonalon állott. Nem csak feltételezések, hanem dokumentumok is alátámasztják, hogy az egyházi zenét a templomban már a XIV. és a XVI. század között is világszínvonalon művelték. A török hódoltság megállí-

totta ugyan a fejlődést, de a Budavár visszafoglalása után, 1686-ban kezdődő jezsuita korszakban a templom szomszédságában létesített rendház, gimnázium és főiskola megfelelő háttérrel jelentett a liturgikus és zenei élet újjászervezéséhez és magas szinten tartásához. 1688 húsvétján már „zenés misét” tartottak a templomban. A jezsuita rend feloszlata után Buda város gondoskodott a zenei élet fenntartásáról s fejlesztéséről is. A templom zenei életében jeles nap volt 1867. június 8., ekkor hangzott fel először Liszt Ferenc Koronázási miséje. A XIX–XX. században három jelentős személyiség vezette az együttest: Vavrinecz Mór, Sugár Viktor, Bárdos Lajos. Bárdos 1942-től 1962-ig tartó karnagyi működése idején fokozatosan megváltoztatta a repertoárt: megszüntette a zenekaros misék egyeduralmát, az ünnepi miséken előtérbe került a gregorián ének s az egyházi népdalok, a klasszikus polifónia és a XX. századi magyar mesterek zenéje is. A templom az új magyar egyházzene legfontosabb műhelye lett.

Az ének- és zenekar jelenlegi vezetője *Tardy László*, hazánk egyik legjelentősebb egyházzene-sze. Munkássága szorosan összefonódik a templom történetével, hiszen 40 éve, 1966 óta látja el a karnagyi és a kántori szolgálatot. Egyházzenei tevékenysége azonban ennél sokkal szélesebb körű: kántortovábbképzőn, karnagyképzőn tanít, tanulmányokat ír, kiadványokat szerkeszt (többek között az ő nevéhez is fűződik az Éneklő Egyház szerkesztése). Hosszú idő óta az Országos Magyar Cecília Egyesület társelnöke, a Semmelweis Egyetem Kamarazenekarának karmestere és a Központi Szeminárium énektanára. E tevékenységei során szorosan együttműködik a katolikus egyházi vezetőkkel, püspökökkel, papokkal. Véleménye, szava számukra is döntő egy-egy kérdésben.

Mátyás-templomi állását nehéz időben foglalta el. Munkája egybeesik az Egyház II. Vatikáni Zsinat utáni megújulásával, a liturgia átalakulásával. Zeneakadémiai és teológiai kép-

zetsége, tudományos felkészültsége és széles látóköre nyomán folytatódtak azok a nemes liturgikus és zenei hagyományok, amelyeket a nagy elődök az évszázadok során teremtettek. Tardy éberen őrökdi az, hogy a liturgia részei az értékes egyházi zenei stílusok és műfajok maradjanak. E téren is a Bárdostól örökölt hagyományokat folytatja. Kitarása, szeretete, hűsége hosszú évtizedek óta egyben tartja együttesét. Ez egyfelől a kamagy rendkívüli igényességének, precizitásának és türelmének köszönhető. Bámulatos az aprólékos műhelymunka, ahogy próbáin biztos hallása és irányító keze segítségével a legnehezebb zenei megoldásokra is képessé teszi együtteseit. Másfelől az ének- és zenekar a szent zene szolgálata mellett egyfajta szellemi-lelki közösség is, melynek állandó megújítója és táplálója a kamagy. E képessége elsősorban rendíthetetlen s mély hitéből, Isten iránti elkötelezettségéből, valamint a legfőbb isteni parancs, az embertársak iránti szeretetéből fakad. Szeretetének kisugárzása, személyiségének derűje összekovácsolja a rábizottakat és visszarárad rá. Nagy tisztelet övezi kórusa és zenekara körében. Mindezen erényeket a laudátor személyesen tapasztalhatja már 30 éve.

Tardy munkássága azonban nem csak Budavár zenei életére van nagy hatással; országosan —nem csak katolikus egyház, hanem más felekezeti egyházak körében—, sőt nemzetközi szinten is figyelik és értékelik tevékenységét.

A Mátyás-templom Ének- és Zenekara és kamagya, Tardy László a magyar szellemi élet jelentős képviselői. A Magyar Örökség Díjra érdemesnek tartom őket.”

2006. december 16-án ugyanott került sor az *Angster-család orgonáépítő művészetéért* odaítélt díj átadására, melynek kapcsán Fekete Károly tanszékvezető egyetemi docens (DRHE), orgonológus méltatta az Angster-család több mint nyolc évtizedes tevékenységét (a laudáció szerkesztett változatát közöljük):

„A magyar ipar- és hangszertörténetben az *Angster József és Fia Orgonagyár* a leghosszabban és a legeredményesebben működött hazai alapítású orgonáépítő cég, amely egyúttal mennyiségben és minőségben is tiszteletre méltó örökséget hagyott hátra maga után. A három Angster-nemzedék 1869–1951 között több mint 1300 orgonát épített Közép-Európa-szerte, és mintegy 3000 harmóniumot gyártott.

Az alapító, Angster József Baranya vármegye Kácsfalu nevű községében született 1834. július 7-én. Sok stációt bejárta, végül a kortárs orgonáépítéset egyik legkitűnőbb mesterénél, a párizsi Cavaillé-Collnál emelte tudását művészi szintre. A virágkorát élő cégnél részt vett a párizsi Notre-Dame- és Ste. Trinité-templomok orgonáinak építésében. 1866 nyarán tért haza. Pécssett, az új zsinagóga hangszerének felépítésével alapozta meg hírnevét (1869). 1876-ban, a kalocsai székesegyház orgonájának átadása után megkapta a *kalocsai érseki orgonáépítő* címet. Alapos tudással készített hangszerreivel a kor legjobb nyugati orgonaműhelyeinek színvonalához zárkóztatta fel a hazai orgonáépítést. Századik orgonája 1889-ben a pécsi székesegyházban szólalt meg. Az országos kiállításokon sorra aratta az elismeréseket. Amikor a gőzgépekkel felszerelt üzem 1894-ben felvette az *Angster József és Fia orgoná- és harmóniumgyár* nevet, 50–60 alkalmazottja volt; 1908-tól már több mint 100 munkást foglalkoztatott, később pedig közel 200 fő volt a legnagyobb létszám. Az Angster-orgonagyár szakemberképző tevékenysége is korszakos jelentőségű; jelenléte a kárpát-medencei orgonatájon mércét és szakmai kontrollt jelentett. A cég fennállásának 50. évfordulóján, néhány hónappal Angster József halála előtt, XV. Benedek pápa az alapítót a Nagy Szent Gergely Rend lovagkeresztjével tüntette ki (1918). Ennek átadása a pécsi legényegyletben volt, melynek Angster —a még fiatalon, Kölnben megismert Adolf Kolping hatására— tagja volt, sőt, haláláig annak elnöki tisztét is betöltötte. Angster József elméleti munkásságot is folytatott. Egyebek mellett ő jelentette meg a magyar organológia történetében az első alapos, a szélesebb közönségnek szánt sakkönyvet *Az orgona története, lényege és szerkezete* címmel, 1886-ban.

1900 körüli fiai, *Angster Emil* (1874–1939) és *Angster Oszkár* (1876–1941) kerültek a gyár élére. Ekkortájt épült a budapesti Szent István-bazilika nagyorgonája. Az I. világháború, az ország feldarabolása, az infláció és a gazdasági válság hatása miatt sok orgona építése maradt félbe, vagy olykor meg is hiúsult. Szomorú felmérő körutak Angster-jegyzékei őrzik a síprekvirálások időszakát. De volt eredmény és öröm is. A kor orgonatervezőivel kölcsönösen segítették egymást a művészi orgonák építésében s az Albert Schweitzer-féle orgonareform hazai érvényesítésében. Világszenzáció volt az ókori

aquincumi orgona rekonstrukciója 1936-ban, valamint a szegedi Fogadalmi templom óriáshangszerének elkészítése Geyer József tervei alapján (1931), amely ma is Európa egyik legnagyobb orgonája. Az unokák 1941-ben kerültek a gyár élére és az államosításig vezették azt. *Angster József és Angster Imre* együtt szenvedték meg azokat a megalázó éveket, amelyek ellehetlenítették munkájukat és megcsúfolták három generáció európai hírű tevékenységét.

Angster Imre (1916–1990) Angster Oszkár fia volt. Kereskedelmi érettségit szerzett, s 1935-től dolgozott a gyárban. Az orgonaépítés minden fázisában jártas lett, később a műszaki tervek készítését vette át, hangszerkészítő mestervizsgát tett. Az államosítás után főkönyvelőnek nevezték ki. *Angster József* (sz. 1917) Angster Emil legidősebb fia. Diplomáját a Budapesti Műszaki Egyetemen szerezte. Ő létesítette a gyár rákos-palotai fióküzemét. Az államosítás után műszaki vezetőnek nevezték ki. Bár később téglaiipari főmérnöként dolgozott, 1988-tól orgonaakusztikai kutatásokban vett részt és 1993-ban megjelenette monográfiáját a gyár és a család történetéről.

1949. december 28-án vették állami tulajdonba az üzemet, amely elorvasztását Pécsi Hang-

szer- és Asztalosárugyár néven szenvedte el. A háború utáni egyházi élet képtelen volt eleget adni a megrendelést biztosítani, így a gyár nem illett a tervezdélködés rendjébe. A javítások száma is csekély volt. Szinte jelképes, hogy az orgonasípokhoz tárolt elsőrendű faanyagokból koporsók készültek, s így a gyárat szó szerint eltemették. Az anyagokat felemésztette a termelés, a gépparkot megette a rozsdá, a levéltár egy része papírgyűjtő ifjak martaléka lett, a vezetőket és családtagjaikat pedig meghurcolta a hatalom: letartóztatás, házkutatások, vizsgálati fogság, bíróság és másodfokon 1–1 év börtön lett a részük a javak államosítás előli elvonása, a klerikális barátság és a templomok ékessége, a hangszerek királynője miatt...

Ilyen tragikus végjáték után különösen is fontos az utókor hálája és tisztelete az Angster-család munkássága iránt. Fontos, hogy Pécssett utcát nevezték el az alapítóról, Angster József-ről, hogy 1991-től szakiskola viseli a nevét, és az is beszédes, hogy a Pécs gazdaságáért sokat tevők Angster-díjban részesülhetnek.

De ezeken túl méltó ma köszönettel és hálával kijelentünk, hogy az *Angster-család európai hírű orgonaépítő művészete magyar örökség.*"

Megkezdődött a romániai orgonák átfogó összeírása

Három intézmény, a *Temesvári Nyugati Egyetem*, a *Kolozsvári Gheorghe Dima Zeneakadémia* és a *Kolozsvári Régészeti és Művészettörténeti Intézet* munkatársai külső szakemberek bevonásával készítették el azt a pályázatot, mely a Köznevelési és Kutatási Minisztérium s az Egyetemi Fokozatú Kutatás Román Nemzeti Bizottsága anyagi támogatásából lehetővé teszi a teljes romániai orgonaállomány egységes szempontú felmérését 2006 és 2008 között.

A kutatás eszmei célja azon jellegzetességek felmutatása, amelyek Romániát összekötik az európai kultúrával, valamint az egyes vallási és etnikai csoportokat egymással. A felmérés a korábbi, az utóbbi évtizedekben orgonaművészek és -építők által végzett kutatásokra támaszkodik. (A XX. század első felében *Viktor Bickerich* és *Franz Xaver Dressler*, majd —főként doktori disszertációk elkészítése kapcsán— *Bögözi Molnár Tiünde Erzsébet*, *Dávid István*, *Enyedi István*, *Hermann Binder*, *Walter Kindl*, *Franz Metz*, *Ursula Philippi*, *Felician Roșca*, *Steffen Schlandt*, *Erich Türk* és mások foglalkoztak orgonatornétéssel.)

A kutatás irányítója *Terényi Ede* akadémikus, a Kolozsvári Zeneakadémia tanára és *Marius Porumb* akadémikus, a Romániai Műemlékvédelmi Hivatal elnöke. A csoport további tagjai egyrészt olyan egyetemi oktatók, akik e témában már tudományos munkát végeztek, másrészt orgonaépítők: *Felician Roșca* (a felmérés kezdeményezője, egyben a projekt igazgatója), *Bögözi Molnár Tiünde Erzsébet*, *Hermann Binder*, *Bodó Márta*, *Rafaela Carabenciov*, *Enyedi István*, *Ciprian Firea*, *Walter Kindl*, *Papp Zoltán*, *Ursula Philippi*, *Ciprian Ștefănescu* (fordító), *Steffen Schlandt*, *Erich Türk*, *Maricica Angelica Vuia* (könyvelő).

A három évre tervezett munka első évében az eddig közölt adatokat gyűjtik össze, a második év a terepmunkáé, a harmadik az összegzésé. Ezt követően nyomtatásban is megjelenik „Románia orgonarepertórium”.

Enyedi István (Szatmárnémeti) tudósítása nyomán